

Allmänt

Under 50-talet lanserades ett flertal reformer för att öka välbefindandet och skapa en bättre vardag för alla. Inflyttningen till städerna fortsatte och nya lagar gav kommunerna ett större ansvar för markplanering och bostadsbyggande. Konjunkturen var på topp och byggverksamheten omfattande. Grannskapsidéerna kom på modet och spreds över landet. I bostadsområden av större storlek skulle det även finnas närservice som t.ex. butiker, skolor, barnstugor och bibliotek. Småhusområden växte fram, radhus och kedjehus blev allt vanligare hustyper.

Arkitekturen uttryckte mycket av den glädje och det framtidshopp som genomsyrade samhället efter kriget. Dekorativa inslag fick större utrymme och nya material och former introducerades. Förskjutna huskroppar i sidled och tak med olika höjd blev vanliga inslag. Asymmetri, materialkombinationer, burspråk och fantasifulla smidesdetaljer i räcken m.m. var typiska för tiden.

Bostadsbyggandet var under 50-talet ännu i viss utsträckning ett hantverksarbete, vilket syns i detaljer som rullskift av tegel kring dörr- och fönsteromfattningar samt den ofta omsorgsfullt bearbetade putsen.

Fasader – material och färgsättning

Olika sorters puts och tegel var de vanligaste fasadmaterialen under 50-talet. Ofta kombinerades de i samma byggnad, och ibland även med trä. Fasader av gult eller rött tegel hör tiden till.

Putsarkitekturen varierades i det oändliga, spritsputsen kunde ha olika grov struktur, putsen kunde vara kvasstad, eller brädriven, helt slät eller ha inslag av t.ex. glimmer eller marmor, så kallad ädelputs. Därtill förekom ett antal kulörer, men oftast hade fasaderna dova nyanser. Mycket typiskt för tiden var de putsade fasaderna i olika färgade fält, med horisontella och vertikala band.

Takform och taktäckningsmaterial

Traditionella sadeltak dominerade, men med brantare lutning än under 40-talet. Funkisens låglutande pulpettak återkom, framförallt på enplans- och souterrängvillor mot slutet av 50-talet. Vanligtvis täcktes taken av tegelpannor, men svart och röd plåt fortsatte att vara alternativ. Skiffer och kopparplåt förekom, men då så gott som uteslutande på mer påkostade flerbostadshus. Takfoten var oftast lätt och kort med utskjutande tassar, men kunde betonas med en fris i tegel.

Fönster

Fönstren placerades något indragna i fasadlivet och omfattades gärna med utskjutande halvstenstegel, rullskift. På byggnader med spritsputs, kunde fönstren istället vara markerade med ett band av slätputs i avvikande kulör. Nya former prövades. En flora av stora och små fönster, mångkantiga och mer traditionella, samt fönster i burspråk och fönster med avfasade hörn förekom. Fönstersnickerierna var ofta vita, men kunde också målas i något mustig kulör, eller rentav ha olika färg på båge och karm.

Dörrar/entréer

Dörrar utfördes gärna i ädelträ, med djupa mönster. Ljusinsläpp var vanliga och kunde vara långsmala eller ha rutor med avfasade hörn. Även dörrar målade i mustiga kulörer förekom. Omfattning av tegel eller puts markerade entrén. Trapphusen framhövdes ofta med fönster i avvikande form. Räcken i smidesjärn, i mjukt geometriska former fanns både i trapphus och vid den yttre entrétrappan. Skärmtaken var nätta och plättäckta, men entrén kunde också skyddas genom att vara indragen i fasaden.

1950-tal

Var varsam

- Låt byggnadens egenskaper och karaktär vara utgångspunkten för framtida åtgärder.
- Begränsa ingreppen. Bevara och reparera det som fungerar. Var rädd om originalen.
- Välj lösningar och material som stämmer överens med byggnadens gestaltning och tekniska utförande och underlättar ett långsiktigt underhåll.
- Rådgör på ett tidigt stadium med brukare, kommun och antikvarisk expertis.

Varsamhetskravet finner du i 8 kap. 17 § plan- och bygglagen.

LÄSA MER

Så byggdes villan: Svensk villaarkitektur från 1890 till 2010. Formas (2010). ISBN 978-91-540-6005-4.

Så byggdes husen 1880–2000. Formas (2003). ISBN 91-540-5888-0.

www.varsamt.org